

ӘОЖ 811.612

Ш.Т. Сауданбекова*, Л. Серік

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Қазақстан Республикасы, Алматы қ.

*E-mail: China_saudan@mail.ru

Кіріме сөздердің қазіргі жапон тіліндегі иероглифтерге әсері

Мақалада зерттеу нысаны ретінде алынған Жапонияда батыс мәдениет үлгілерін енгізгеннен бері жапон тіліне кіріме сөздер еніп, әсіресе, ағылшын тілінен көп сөздер кіріп, жапоншасы бар жапон сөздерінің орнына қолдану қазіргі кезеңдегі өзекті мәселелердің бірі. Мақалада аталған мәселенің өрбу үрдісі сарапқа салынды және кіріме сөздердің жапон тіліндегі иероглифтерге әсері нақты құжаттар негізінде қарастырылды.

Түйін сөздер: Катакана, гайрайго, иероглиф.

Sh.T. Saudanbekova, L. Serik

The influence of loan words to chinese characters in japanese language

This article adresses problems of increase of loan words in Japanese language and use loan words instead of Chinese characters.

Key words: katakana, gairaigo, Chinese characters.

Ш.Т. Сауданбекова, Л. Серик

Влияние заимствованных слов на иероглифы в современном японском языке

В данной статье рассматриваются вопросы распространения заимствованных слов в современном японском языке и использование заимствованных слов вместо иероглифов.

Ключевые слова: катакана, гайрайго, иероглиф.

Катакана – жапон тілінде қолданылатын буын әліппесінің бірі. Катакана негізінен шетелден енген кіріме сөздер және одағайларды жазу үшін қолданады. Кіріме сөздерге барлық бөтен тілдің сөздері, аттары, атаулары жатады. Катакананы елдің атауларын, географиялық орындар, өсімдіктер мен жануарлар атауларын жазуда кең таралған.

Жапондар батыс мәдениет үлгілерін енгізгеннен бері батыстың көзқарастары, өркениеттерін аударылған канго деп жаңа тілді жасауына байланысты қабылданып келді. Бірақ соңғы жылдары катакана буын әліппесімен жазылған гайрайгоның рөлі артып, «Гайрайгоның тасқыны» мәселесі пайда болып, иероглифтер мен кангоға әсерлерін тигізіп отыр.

Қазіргі жапон тілінде ағылшын тілінің қысымы қорқытып отырғанын көп жапондықтар сезінуде. Ата-аналар балаларын бастауыштан бастап, ағылшын тілін үйретіп немесе ағылшын мектебіне апаратындар көбейді. Бұл жапон тілінің негізіне де әсерлерін тигізуде деген сындар бар. Кангоның омоним, синонимін реттеумен бірге, келешекте қолданып келе жатқан кангоны шетелден енген сөздер, яғни гайрайго, орнын басып, катакана тілі кангоны жояды деген сияқты үрдістер бар.

Жапон тілінде хиранага, катакана буын әліппесі, иероглифтер және ромадзи болып төрт түрлі жазбаны қолданады.

Мысалы: ニュースは、パーソナリティが男性の場合は女性が、女性の場合には男性が

読むことでリスナーの耳をリフレッシュさせることになっている。

Бұл қазіргі кездегі бір әйел жазушының романының бір сөйлемі. Ал газеттің бас мақалаларында: デジタルデバイド、インフラ、セキュリティ、メディア、ドメイン、アドレス сияқты сөздер көзге түседі [4, 155–158-б.]

Катакана тілі яғни шет тілінен енген кірме сөздерді катакана буын әліппесімен жазу. Қазіргі кезде катакана тілін қоданбай жапон тілін жаза алмау және Жапонның мәдениетін жеткізе алмау дәрежесінде күнделікті өмірге сіңіп кетті. Күнделікті өмірде катакана тілін сән және әшекейлеу өнерінде, тауар аттары, жұмыс орны аттары, спортта, техникадан бастап әртүрлі салалардан еніп, шетелдің мәдениеттерімен жақындау нәтижесінде қазіргі мәдениет қалыптасты. Катакана тілінде ағылшын тіліндегідей қолданатын жапондандырылған ағылшын тілі (мысалы,アフターサービス (автосервис)、サラリーマン (қызметкер) сияқты т.б. сөздер) және бастапқы сөзді қысқартылып қолданатын қысқарған сөздер (мысалы, パソコン (компьютер)、ハイテク (қазіргі технология) сияқты т.б. сөздер) бар. Жазба тілдің ішінде катакана тілі хирагана буын әліппесінен айырмашылығы мағынасын көрсету және талғаулы елесті білдіруінде. Сол үшін жарнамалардан бастап бұқара халық ақпараттарында катакана тілі қолданылып келе жатыр. Бірақ қазіргі кезде сөздіктің ішіне кірмеген кейбір катакана тілі сөздері кездеседі. Соңғы жылдары катакана тілінде жазылу үрдістері көбейіп, бұлар қолданушының өз еркімен байланысты болғанмен, қоғамда катакана тілінің көбеюіне амал жоқ болып отыр.

Қазір шетелден енген сөздер үлкен мәселе болып отыр. Ұлттық мемлекеттік тіл зерттеу орындарында гайрайго комитетін ұйымдастырып, гайрайгоны қазірге дейін қолданылып келе жатқан лайықты сөздерде, сөйлемдерде көрсете алып, гайрайгоны қолдануы туралы абайлау керектігін көрсетіп, жаңа тұжырымдарды көрсететін гайрайгоны «Жаңа тіл» деп басқа сөзбен айту туралы ұсыныстар жүргізіліп жатыр.

IT мен қатынасының термині және интернационалдандырумен бірге әлемдік ортақ мәселелеріне қатысты термин гайрайго болып, оны катаканамен жазып қолдану жағдайы көбейіп келе жатыр. Бұл терминдерді катаканамен жапон тіліне енгізсе, сол күйінде шетел тілін ор-

нына басып қолданса деген пікірлер тиімділігін көрсетіп, гайрайгоның қолданылуына қосылатын адамдар көп [2, 66–68-б.].

Катакана тілін қолдануына байланысты көп сөздер «Дзеё-кандзи» тізіміндегі иероглифтер жойылды. Мысалы, 塵 (гоми) иероглифы ゴミ (қоқыс) сөзінің бастапқы иероглифы, бірақ бұл иероглифтің жазылуы қиын болғандықтан тізімнен өшіріліп, қазіргі кезде «ゴミ» немесе «ごみ» деп катакана не хирагана буын әліппесімен жазылады. Сол сияқты レンガ (кірпіш) 「煉瓦」 (ренга) иероглифының, カマ (күріш пісіретін қазан) 「釜」 (кама) иероглифының қазіргі кезде катакана тілімен жазылуы. Бұдан басқа тізімнен шыққан қиын иероглифтерді катакана буын әліппесімен жазылып жатқанын кездестіруге болады.

Күнделікті қолданыстағы иероглифтер тізімінен шыққан иероглифтерді катакана буын әліппесімен жазып қана қоймай, қазіргі кезде «Дзеё-кандзи» тізіміндегі бар иероглифтерді дыбысталуы бірдей катакана буын әліппесімен жазу көбеюде. Мысалы:

а) 全くイヤな世界の中になったものだ。「
ия-на 嫌な」

Мүлдем қорқынышты әлем болып кетті.

ә) 私はいつも原稿をエンピツで書く。「
ен-питцу 鉛筆」

Мен әрқашан да авторлық қолжазбаларды қарындашпен жазамын.

Жоғарыдағы мысал сияқты тізіміндегі бар иероглифтерді дыбысталуы бірдей катакана буын әліппесімен жазу жастарда көп кездеседі. Жазулары қиын иероглифтерді катакана буын әліппесімен жазу оңай түседі. Кей кезде иероглифтерді хирагана буын әліппесімен жазу жиі кездеседі.

Гайрайго кәсіби термин ретінде қолданудан басқа күнделікті өмірге кіріп, иероглифтермен жазылатын жапон тіліндегі канго сөздерінің орнына қолданыла бастады. Мысалы, дүкенде: プライスタウン (бағаны түсіру) 「値下げ」、セール (сатылым) 特売、OFF (жеңілдік) 「一割引」、リニューアル (жаңалау) 「改装」、オープンする (магазин ашу) 「開店する」; мектепте: レジユメ (түйіндеме) 「配布資料」、シラバス (оқу бағдарламасы) 「講義内容」、カリキュラム (оқу жоспары) 「教育計画」; жұмыс орындарында: CEO (атқарушы директор) 「最高経営責任者」、コンプライアンス

(келісім) 「法令遵守」、ガーデナー (бақшашы) 「庭師」; бұдан басқа: リスペクト (құрметтеу) 「尊敬」、シンポジウム (симпозиум) 「討論会」、クオリティー (сапа) 「品質」、ルックス (сыртқы келбет) 「外見」、ユーザー (қолданушы) 「利用者」、マッチする (ұқсау) 「似合う」 сияқты тағы басқа иероглифпен жазатын сөзді катакана сөзімен ауыстырылып қолдану қазіргі кезде жиі кездесуде. Келешекте осылай қолдануын жалғастырса көптеген иероглифтермен жазылатын канго сөздерін гайрайго басып, соңында көптеген канго сөздері көнерген сөздерге айналуы мүмкін деген болжамдар бар. [1, 123–126-б.]

IT мен қатынасының термині және интернационаландырумен бірге әлемдік ортақ мәселелеріне қатысты қолданылып жатқан гайрайго көбейіп қана қоймай, иероглифтермен жазылатын канго сөздері көнерген сөздер болып сезініп, гайрайгоның қолдану сәулетті көріну сияқты сана болып, иероглифтерді үйренуде қиындықтар туып, кангоның дұрыс қолдануын білмеу, кангоның қолдануы мен иероглифтерді жазуда қиыншылықтар туғызады. Сонымен қатар ағылшын тілін жақсы білмейтін қарт кісілер шет тілден енген катакана тіліне қарсы. Қарт кісілер катакана тілі түсініксіз болып, иероглифтермен жазылатын кангоны қолдануын жақтайды.

Қазіргі кезде гайрайго тілін түсінуге оңай, жапон тіліндегі сөздерді иероглифтермен жазғаннан гөрі катакана тілімен жазған оңай, дыбыстары жапон тілінен қарағанда ерекеше әсер беру және шетелдіктерге де түсінуге оңай себептерімен қолданылып отыр. Сонымен қатар катакана тілі сөйлем ішінде бір көріп түсінуге оңай болмағанымен, ауыз екі тілде сөйлесіп, естіп

түсінуге оңай. Негізінен күнделікті тіл өмірінде сөйлесу мен есту арқылы сұхбаттасатындықтан катакана тілін қолдану түсінуге оңай болып, қолданыс жағадайы көбейіп отыр.

Иероглифтермен жазылатын канго тілі жазба тіл болып табылады. Канго сөздерінде бірдей дыбысталатын омонимдер көп болғандықтан, кангоның дыбыстарын естіп бірден түсіне алмай, кішікене кідірлеп қалу жағдайлары көп кездеседі. Мысалы, 「男女共同参画社会」 (ер-әйелдер ортақ жоспарға қатысу қоғамы) сөзінің 「参画」 (санкаку) жоспарға қатысу) сөзін алатын болсақ, жазбадан көріп түсінуге оңай болғанымен, естігенде бірдей дыбысталатын 「三角」 (санкаку) үшбұрыш) сөзін елестететін кездер болады. Бұндай жағдай катаканамен жазылған гайрайгода кездеспейді. Соғыс жылдарынан кейін гайрайгоның көбеюі сөзді «Оқу, жазу» дан «Сөйлесу, тыңдауға» көп мән беру нәтижесінде естіп түсінбеген канго тілінен қашу себебінің бірі деп қарастырылуда [3, 44–47-б.].

Катакана тілінің көбеюі иероглифтердің көнеруі, қиын сияқты елестеулер болды. Сол үшін иероглифтері көп сөйлемдер, канго көп сөйлемді ұзақ ұстай бастады. Бұл да иероглифтердің жаңа сөзжасамынан гөрі катакана тілінің көбеюінің себебі болып табылады.

Гайрайгоның қолданылуы бұдан кейін де кең таралады. Бірақ иероглифтер мен гайрайгоны салыстырғанда, иероглифтер кеңінен танымал. Қазіргі кезде иероглифтермен жапон сөздерін жазу немесе катаканамен кіріме сөздерін қолданып сұхбаттасу немесе жазу – жазушының өз қалауында. Әсіресе, шетелден кірген кіріме сөздерін жапон жастары жиі қолдануда.

Әдебиеттер

- 1 漢字の現在: リアルな文字生活と日本語. 笹原宏之、三省堂. 2011-222.
- 2 月刊しにか2004. 「漢字の将来はどうなる? どうする?」 vol.15, N3.
- 3 現代漢字の世界: シリーズ現代日本語の世界. 田島 優 朝倉書店 2008.
- 4 カタカナ語の現状と未来 2012. 加藤 雅人.

References

- 1 Kanji no genzai: riaru na mojiseikatsuto nihongo. Sasahara hiroyuki, sanseidou 2011-222.
- 2 Gekkan shinika 2004. [Kanji no syouraiha dounaru? Dou suru?] vol.15, N3.
- 3 Gendai kanji no sekai: shiri-zu gendai ni hon go no sekai. Tajima Yuu Asakura syoten 2008.
- 4 Katakana go no genjyou to mirai 2012. Katou Masato.